

PLEOPHRAGMIA-SOORTEN NIEUW VOOR NEDERLAND

Kees Roobeek

Loop 21, 1862 JG Bergen NH

Roobeek, K. 2015. Some species of *Pleophragmia* new for The Netherlands. *Coolia* 58(2): 79–81.

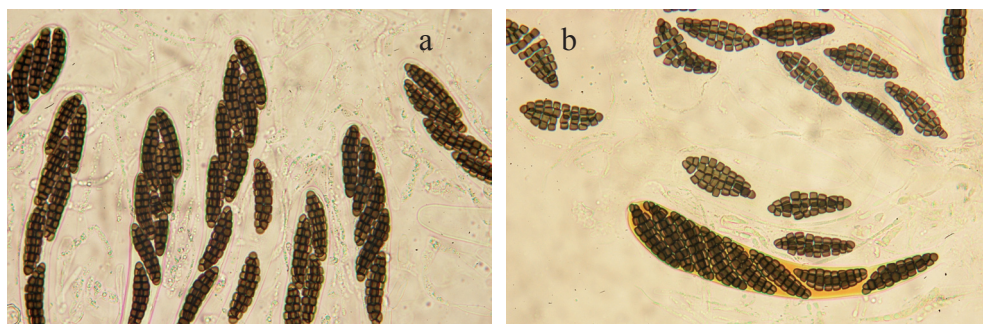
Recent finds of the coprophilous *Pleophragmia leporum* and *P. ontariensis* are described and illustrated. Both are new to the Dutch mycoflora.

Met de introductie van grote grazers zoals koeien en paarden in onze natuurgebieden lijkt de afname van mestzwammen tot staan gebracht (Ozinga et al. 2014), en momenteel worden er regelmatig verdwenen soorten teruggevonden of zelfs nieuwe soorten voor ons land aangetroffen. In de duinen van Noord-Kennemerland zijn genoemde grazers sinds het begin van deze eeuw inmiddels gemeengoed. In de duinen bij Bergen en Schoorl wordt het beheer aangevuld met begrazing door een schaapskudde. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat er nu tal van mestzwammen in dit gebied gevonden worden. Met enige ervaring en de bestaande literatuur op dit gebied lukt het determineren van deze soms minuscule zwammetjes goed. In de winter van 2012 vond ik echter op een schapenkeutel een ascomyceet met opmerkelijk gevormde sporen, die met geen van mijn determinatiewerken (Bell 2005, Ellis & Ellis 1998, Doveri 2004, Hansen et al. 2001) was thuis te brengen. Het recent gestarte ascomycetenproject bracht uitkomst met sleutels die leidden naar het geslacht *Pleophragmia*. Op een mail hierover naar Henk Lammers en Nico Dam kwam een enthousiaste reactie, dat het *Pleophragmia leporum* betrof, een uiterst zeldzame soort waarvan geen recente vondsten bekend waren. Het afgelopen jaar heb ik deze soort meerdere keren gevonden en van dit geslacht tevens *Pleophragmia ontariensis*. Hieronder volgen afbeeldingen en beschrijvingen van deze vondsten.

Pleophragmia leporum

In november 2012 en december 2014 gevonden op relatief oude schapenmest in een heideveld, en in januari 2014 op hetzelfde substraat in een open duinvallei. Zwarte, gladde, ronde perithecia, met een doorsnede van iets minder dan 1 mm, grotendeels in de mest verzonken groeiend, met alleen de ostiole er bovenuit stekend. Sporen gemiddeld $45 \times 12 \mu\text{m}$, bestaande

Figuur 1. *Pleophragmia leporum*. a) in water; b) in Melzer's; er is geen echte reactie met Melzer's reagens, maar de omhullende slijm laag lijkt op te lossen, waardoor de sporen uiteen lijken te vallen. (Foto's: Kees Roobeek)

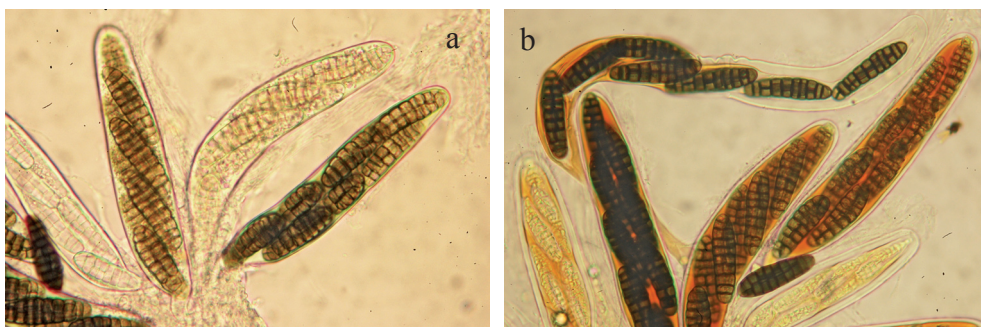

uit 4 strengen van 8 deelsporen, bruin gekleurd en het geheel omgeven door een brede slijm-laag. Door de pakking van de 4 strengen hebben de sporen dan schijnbaar 9 septen. Bij het verder rijpen vallen deze sporen dan uiteen in 32 deelsporen. (Figuur 1). Begeleidende soorten zijn o.a. de Kleine speldenprikzwam (*Poronia erici*), de Lange mestkorrelzwam (*Coniochaeta scatigena*), het Kwastharig menhirzwammetje (*Podospora excentrica*) en het Langhalsmenhirzwammetje (*Podospora intestinacea*).

Pleophragmia ontariensis

In oktober 2013 en augustus 2014 aangetroffen op oude koemest, beide in duinbos. Perithecia qua grootte en groei zijn vergelijkbaar met *P. leporum*. Sporen gemiddeld $56 \times 16 \mu\text{m}$, eveneens bestaand uit 4 strengen van 8 deelsporen, bruin gekleurd en omgeven door slijm-laag. Bij rijpen uiteenvallend in 32 deelsporen (Figuur 2). Begeleidende soorten zijn o.a. het Langhalsmenhirzwammetje en het Holstaartflaconzwammetje (*Zygosporella insignis*).

Figuur 2. *Pleophragmia ontariensis*; a) in water; b) in Melzer's reagens. (Foto's: Kees Roobeek)

Bespreking

Tot op heden zijn er weinig vondsten van het geslacht *Pleophragmia* in Europa bekend, en dit verklaart waarschijnlijk het ontbreken van deze soorten in de gangbare literatuur. Fuckel (1870) meldde de eerste vondst van *P. leporum* in Europa, gevolgd door Hoehnel in 1920. Pas in 1960 vermeldde Lundqvist een vondst van *P. ontariensis* op reeën-mest in Zweden. Cain (1934) publiceerde voor Canada 2 vondsten van *P. leporum* op respectievelijk mest van konijn en stekelvarken en van *P. ontariensis* 2 vondsten op paardenmest en 1 op een konijnenkeutel. Réblová (1997) beschreef een vondst in mei 1995 op reeën-mest in Tsjechië. In december 2013 werd in Voornes duin *P. ontariensis* gevonden op rundermest (Van der Lee 2013) en in februari 2014 werd *P. leporum* in Duitsland gevonden.

Gezien mijn meerdere recente vondsten in relatief korte tijd valt het met de zeldzaamheid dus wel mee. Veel onderzoek aan coprofiele paddenstoelen wordt verricht door het uitkweken van mest onder gecontroleerde omstandigheden van temperatuur en vochtigheid. Het is bekend, dat soorten zoals speldenprikzwammen, *Poronia* spp., en soorten van het geslacht *Hypocopra* zich zelden vertonen onder deze condities. Blijkbaar zijn de veranderlijke veldomstandigheden nodig voor de ontwikkeling van vruchtlichamen van deze soorten en

gelden deze voorwaarden mogelijk ook voor het geslacht *Pleophragmia*. Verder is hierboven al aangegeven, dat de vondsten werden gedaan op relatief oude mest. In het veld is er op mest in dit stadium met het blote oog nauwelijks meer iets te ontdekken. Pas bij onderzoek onder de stereoloep blijkt dat er soorten te vinden zijn die laat in de successiereeks optreden. Ter aanvulling volgt hieronder de sleutel van Cain (1934) voor dit geslacht.

Sleutel voor *Pleophragmia*-soorten

1. Sporen met 9 dwarsepten	2
1. Sporen met 7 dwarsepten	3
2. Sporen korter dan 50 µm	<i>P. leporum</i>
2. Sporen langer dan 55 µm	<i>P. ontariensis</i>
3.	<i>P. pleospora</i>

Literatuur

- Bell, A. 2005. An illustrated guide to the coprophilous Ascomycetes of Australia. CBS Biodiversity Series No. 3.
- Boisen Hansen, P., Lange, Ch., Petersen, J.H. & Vesterholt, J. 1998. Nøgler til coprofile svampe. Private publication, Denmark.
- Cain, R. F. 1934. Studies of Coprophilous Sphaeriales in Ontario. *Pleophragmia*. Toronto studies, Biol. Ser., 38: 111–113.
- Doveri, F. 2004. Fungi fimicoli Italiani. Associazione Micologica Bresadola. Trento.
- Ellis, M.B. & Ellis, J.P. 1998. Microfungi on miscellaneous substrates. The Richmond Publishing Co. Ltd.
- Fuckel, L. 1870. Symbolae mycologicae. Beiträge zur Kenntnis der rheinische Pilze. Jahrbücher des Nassauischen Vereins für Naturkunde 23–24: 1–149.
- Ozinga, W., Arnolds, E., Keizer, P.-J. & Kuyper, Th.W. 2013. Paddenstoelen en natuurbeheer. OBN preadvies paddenstoelen. Deel 1&2. KNNV uitgeverij.
- Réblová, M., Svrček, M. 1997. New records of Pyrenomycetes from the Czech Republic. Czech Mycology 49: 193–206.
- Van der Lee, J. 2013. <http://www.waarneming.nl/>

<http://www.mycologen.nl/Ascossleutel/>

Figuur 3. Grote grazers in de duinen bij Bergen. (Foto: Anneke van der Putte)

